

Virpi Hämeen-Anttila

Vapauden vahdit

Karl Axel Björkin
tutkimuksia, osa 9

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Taiteen edistämiskeskus on tukenut apurahallaan tämän teoksen kirjoittamista.

© Virpi Hämeen-Anttila ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2022

ISBN 978-951-1-36338-5

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2022

*Orjuus pois, taikka menköön henki,
niinkuin mennyt on isienki.
Kunnia kuolla on vapauden tiellä!
Tää vala on murtumaton.*

*Vilppulan urhojen muistoksi
Marssilaulu vuodelta 1918,
sanat ja sävel Heikki Klemetti*

- *Et kai sinä aio viime hetkellä jänistää?*
- *En... mutta tehdäänhän me niin kuin sovittiin?*
- *Mitä nyt? Kuka siellä viivyyttää?*
- *Olisi kysymys... Dunckerista. Pysyykö se varmasti meidän suunnitelmassa? Että kaikki menee rehdisti ja oikeuden mukaan?*
- *Totta kai. Onko tässä vielä jotain epäselvää? Saadaan merkki, ja me yllätetään se ja tehdään vaarattomaksi.*
- *Pitääkö sitä lyödä? Sitäkö sinä meinaat?*
Syntyi levotonta äänten sorinaa.
- *Suu poikki! Haluatteko te herättää koko kaupungin?*
- *Ei täällä ketään ole. Nuo on pelkkiä varastoja.*
- *Etkö sinä sanonut, että sitä vain uhataan aseella, niin että se tunnustaa?*
- *Rauhoittukaa. Ei tarvitse lyödä, jos se ei pane hanttiin. Eikä se pane. Meillä on aseet. Sillä voi olla puukko, mutta tuskin muuta. Se on sillä selvä.*
- *Jos se lähtee pakoon...*
- *Jos me ollaan valppaina, se ei pääse pakoon.*
- *Entä jos se ei ole yksin?*
- *Minä tiedän, että se on yksin. Nyt hiljaa kaikki, valo pois ja mennään.*
Lyhty puhallettiin sammuksiin.
- *Muistakaa, että te olette vannoneet valan.*

1.

Elokuun alussa sää oli kääntynyt niin viileäksi ja pilviseksi, että se tuntui heittäneen syksyn varjon kesän ylle. Mikä pahinta, kolea sää jatkui koko elokuun. Ei kuitenkaan satanut, mihin Björk oli tyytyväinen. Hän ei voinut olla ihailematta italialaisia kenkiään ohittaessaan Kappelin. Tuommoisia kaunokaisia oli sääli kätkeä kalosseihin.

Hän oli muistakin syistä hyvällä tuulella. Kevät oli tuonut hänen elämäänsä suuria muutoksia, ja nyt hän oli tottunut niihin sen verta, etteivät ne herättäneet enää levottomuutta. Hänellä oli entistä suurempi ja parempi vuokrahuoneusto Rauhankadulla ja uusi työpaikka, jossa hän nautti kunnan palkkaa ja senkaltaista arvonantoa, jota ei ollut tullut hänen osakseen sisäasiainministeriössä. Hän oli kihloissa pikkuserkkunsa Lisbetin kanssa. Vaikka suhde oli muuttunut vakinaiseksi äkkiä ja aloitteen tekijä oli ollut Gustav-setä eikä Lisbet tai hän itse, hän oli todennut, että hän rakasti Lisbetiä ja hänen aikailunsa ja epärointinsa oli ollut paitsi turhaa myös loukkaavaa. Hän oli pitänyt Lisbetiä yli vuoden epävarmuudessa tunteistaan. Lisbet ei ollut kertonut, miten se häneen vaikutti, mutta Björk saattoi sen hyvin kuvitella.

Häiden ajankohdasta ei ollut vielä sovittu, mutta ilmassa oli väreillyt ajatus, että ne pidettäisiin tulevan vuoden keväällä,

huhti- tai toukokuussa. Se kävi Björkille hyvin. Hän toivoi, että he voisivat asettua asumaan Rauhankadulle. Hän hilasi Lisbetiä tämän tuuman taakse antamalla tämän osallistua huoneuston sisustamiseen.

Lisbetillä oli hyvä maku, ja se kävi onneksi yksiin Björkin maun kanssa. Kumpikaan ei halunnut ahtaa huoneita täyteen pikkupöytiä, koriste-esineitä ja pitsirimssuja tai peittää ikkunoita korkeiden viherkasvien muurilla ja raskailla plyysiverhoilla. He hankkivat vain tarpeelliset huonekalut keittiöön, salonkiin ja makuukamariin. Ne olivat yksinkertaisia, mutta kauniita ja korkealaatuisia. Verhot ja matot valittiin samalla periaatteella. Salonkiin jäi runsaasti vapaata tilaa, ja Björkistä se oli mainiota, sillä hän ei voinut kuvitella Lisbetin kotiutuvan minnekään ilman flyygeliä. Nykyisellään salongin avaruus palveli toista tarkoitusta: se oli hyödyksi, kun Björk harjoitteli Valkaman kanssa jujutsua.

Sekin pelko oli hälvennyt, että Gustav-setä tai Lotte-täti tai peräti Lisbet itse paheksuisi hänen salapoliisityötään ja vaatisi häntä lopettamaan sen. Keväällä Björk oli vielä ollut asiasta epävarma. Gustav-setä oli kyllä tiennyt heidän tuttavuutensa alusta saakka hänen harrastuksestaan ja lähettänyt hänet keväällä Berliiniin nimenomaisesti kirjanpidossa tapahtunutta rikosta selvittämään. Mutta suhtautuminen olisi voinut muuttua, kun hänestä tuli Lisbetin sulhanen.

Juhannuksena oli kuitenkin käynyt ilmi, että hänen sivutyötään pidettiin lähes yhtä tärkeänä kuin hänen päätyötään. Helpotus oli suuri. Björk ei voinut kuvitella jättävänsä rikosten tutkimista.

Miksi? Ei hän osannut selittää.

– Voi olla, että luonteeni pimeä puoli vetää minut rikoksia kohti, hän oli sanonut Lisbetille, kun he joivat kahvia Rauhan-

kadun asunnon keittiössä ”Juhannusyön mysteerin” selvittyä.
– Mehän olemme puhuneet siitä, että kaikilla meillä on tuo hämärä ja osaksi salattu minä tiedostavan minän alla. En tarkoita, että hiipisin itse yössä tekemässä rötöksiä, jos en saisi ratkoa niitä. Ei, sitä en tekisi. Asennoitumiseni on älyperäinen. Minusta on kiinnostava miettiä syitä, miksi ihmiset tekevät rikoksia, ja ajatella rikoksenteelijän mielenlaatua ja toimintatapaa. Aivoni kaipaavat juuri tuollaista haastetta. Minulle on tärkeää myös paljastaa rikollinen ja hänen tekonsa, jotta oikeus tapahtuisi. Onhan minulla lakimiehen koulutus.

– Mutta tutkimuksesi ei kuitenkaan ole pelkkää aivojen askartelua, kuten laskutehtävien ratkaiseminen, oli Lisbet huomauttanut. – Kävit juhannusyön tapahtumia tutkiessasi moralistista painia itsesi kanssa. Mietit rikoksen tekijän asemaa ja syyllisyyden määrää.

– Kyllä, se on totta. Rikos ja moraalit liittyvät yhteen.

Keskustelu palasi Björkin mieleen, kun hän kääntyi Unioninkadulta oikealle ja asteli kohti pääpoliisiaseman sisäänkäyntiä. Hän mietti, oliko ollut täysin rehellinen Lisbetille. Ehkä hän näki itsensä liian ihanteellisessa valossa. Jos sittenkin hänellä oli jotain yhteistä rikoksenteelijöiden kanssa?

Se ainakin, että hän salasi muilta yhtä ja toista.

Kunpa hän olisi voinut kertoa Lisbetille enemmän. Mutta jotkin asiat olivat liian rumia ja kauhistavia. Hän ei tahtonut Lisbetin turmeltuvan tai huolestuvan.

Hänen painajaisissaan kummittelivat yhä jotkin vaaran ja pelon hetket, joita hän oli kokenut ”harrastuksensa” parissa.

Ahdistavimmat muistot liittyivät hänen Berliininmatkaansa. Siellä hän oli ampunut miehen. Toki mies oli julma murhaaja ja surman tarkoitus oli estää kauhea teko, mutta siltikin hänen mieleensä oli kuin poltinraudalla painettu jokainen

yksityiskohta siitä, mitä kalmanhajuksen kellarin sisimmässä huoneessa oli tapahtunut: tähtääminen, laukaus, taaksepäin nytkähtävä ruumis, kankaaseen leviävä veri, hänen raskaasti huohottava hengityksensä ja kylmä sokaiseva paniikki, jossa kauhuun sekoittuivat inho ja kostonhimo.

Hän oli myöhemmin pohtinut, olisiko hän voinut pelastaa uhrin muulla tavoin. Murhaajan kuoltua oli menetetty mahdollisuus ymmärtää edes jollakin tapaa tekoja, jotka näyttivät täysin järjettömiltä. Tämä vaihtoehto ei jättänyt häntä rauhaan, vaikka rikosetsivä Jacobi oli vakuutellut hänelle, että hän oli toiminut oikein.

Ihmisolennon tappaminen oli lisäksi jotain, mihin Björk ei ollut koskaan kuvitellut kykenevänsä.

Nyt hän kuitenkin sai jälleen tilaisuuden ajatella toisten tekemiä rikoksia.

Martti Ekman oli soittanut aamusella Axel-Electron toimistoon ja kertonut, että hänen ryhmänsä käsissä oli tapaus, jossa tarvittiin apua. Oli tapahtunut murha, johon liittyi muutamia erikoisia piirteitä. Martti halusi puhua asiasta henkilökohtaisesti, ja siksi Björk oli lähtenyt asemalle heti työstä päästyään.

Kutsu tuli parhaaseen mahdolliseen aikaan. Oli lauantai-iltapäivä elokuun toiseksi viimeisellä viikolla, ja edessä oli vapaa viikonloppu.

Koko kolmen hengen etsiväryhmä oli paikalla Martin huoneessa poliisiaseman toisessa kerroksessa. Etsivä Rossi istui tapansa mukaan pöydänkulmalla pitkiä jalkojaan heilutellen, ja etsivä Karunen tutki oman pöytänsä takana papereita ja valokuvia. Kun Martti nousi tervehtimään Björkiä, myös Karunen kolisteli seisaalleen ja kumarsi. Rossi ei noudattanut yhtä tarkasti protokollaa: hän vain heilautti kättään.

– Oletpa sinä korea, huomautti Martti. – Oletko menossa johonkin kalaassiin?

– En, sanoi Björk, hiukan pahastuneena. – Minulla on vain uusi puku. Piti hankkia, kun syksy on tulossa. Kerro siitä jutusta ja niistä erikoisista piirteistä. Ne herättivät uteliaisuuteni.

Martti veti raskaasti henkeä. – Noh. Me oikeastaan tutkitaan tätä nyt vähän epävirallisesti. Kokko ei tahtoisi, että tähän pannaan aikaa. Mutta minun mielestä tässä on jotakin kummaa.

– Mekin ollaan sitä mieltä, herra Björk, sanoi Rossi.

– Rikos on siis murha eikä tappo? pohti Björk.

– Siltä se näyttää, murahti Martti luotuaan Rossiin kärsimättömän katseen. – Annapas ne valokuvat, Karunen.

Karunen kiikutti kuuliaisesti Martin pöydälle kolme valokuvaa. Björk katseli niitä. Ensimmäisessä makasi hoikka, pitkähkö mies hiekassa puoliksi kyljellään ja kasvot maata kohti, oikea käsivarsi yläviistoon ojentuneena ja vasen sivulle heittyneenä, jalat kömpelösti harottaen, kuin hän olisi kaatunut kesken juoksun. Hänellä oli tummat hiukset, vaalea puvuntakki, harmahtavat housut ja kuluneet saappaat. Toisessa kuvassa hänet oli käännetty selälleen, ja Björk hätkähti nähdessään kasvot. Ne olivat mustat kuin afrikkalaisella. Silmät olivat apposen auki, ja silmämunien valkoisuus korostui pikimustaa ihoa vasten. Kolmannessa kuvassa kasvot näkyivät läheltä, ja Björk ymmärsi, että musta väri oli tervaa tai paksua maalia. Väriainetta näkyi myös hiusten rajassa. Hiekkaan pään vierelle oli valunut jotakin tummaa, joko maalia tai verta.

– Mies löytyi Sepänpuistosta varhain tiistaiamuna, selitti Martti. – Murha on tapahtunut muutama tunti ennen, joskus puolenyön jälkeen, arveli ukko Krogius. Lehdenjakaja huomasi kierroksellaan ruumiin ja hälyytti poliisin. Musta väri naamassa on kivihiihiltervaa.

– Miten mies kuoli?

– Takaraivoon oli ammuttu kaksi laukausta. Kaksi tosiaan, vaikka yksi olisi riittänyt. Luodit löytyi pään sisältä, tehneet paha jälkeä tietysti. Kaliiperi on 7,65 millia eli ase voisi olla Browning. Hylsyjä ei rikospaikalta löytynyt. Mies on Arvo Hela, ammatiltaan muurari. Se oli kaksikymmentäkuusi vuotta vanha ja asui Pursimieskadulla, talossa numero kaksikymmentäviisi. Vaimo on ja yksi lapsi, tytär.

– Takaraivoon ampuminen kuulostaa teloitukselta, sanoi Björk.

– Olen samaa mieltä. Tuota noin. Saatiin Eekoosta tieto, että miestä epäiltiin kommunistisesta vehkeilystä. Se oli kapinassa punikkien puolella ja samaten sen veli ja sisko. Helan veljekset vietiin vankileirille Hämeenlinnaan, josta Arvo vapautui syksyllä kahdeksantoista. Veli oli sitä ennen kuollut rintatautiin.

– Helalla oli takinvuorissa salatasku, ja siellä oli kirje, sanoi Rossi.

– Niin oli, vahvasti Martti. – Voit katsoa sitäkin.

Karunen antoi Björkille nähtäväksi kirjelapun. Se oli keller-tävää paperia ja taitettu kahtia. Päiväys puuttui. Otsikkona oli *AH:lle!* Sen alla luki:

Elok. 29. päivä lehtiset painosta ja samana iltana haetaan räl-läkän luota. Jaetaan seur. viikolla. Kok. elok. 31. illalla kello 7 SA:n luona. GS.

– Kirje tuntuu osuvan yksiin Eekoon epäilysten kanssa, sanoi Martti. – Painetaan ja jaetaan lehtisiä ja pidetään salaisia kokouksia. Elikkä Hela on ollut osallisena kommunistisessa agitatsioonissa. Kokko tykkää, että omat tappoivat sen. Hela rupesi petturiksi, ja sen naama mustattiin häpäisemisen tarkoituksessa.

– Tervaa ja höyheniä, päättelee Kokko, sanoi Rossi hilpeästi.

– Unohtivat vain höyhenet kotiin.

– Oletteko koettaneet selvittää, kuka on GS? kysyi Björk.

Martti nyökkäsi. – Olemme kuulleet vaimoa ja paria työtoveria, eikä niistä kukaan myönnä, että tuntee Gee Ässää. Nyt sitten vain arvuutellaan, mikä se Gee on. Georg? Gabriel? Gunnar? Gustav?

– Gamaliel, ehdotti Rossi.

– Sekin juu, sanoi Martti äreästi. – Äs Aata kysyttiin myös, ja löytyi Sirkku Ahonen. Se on Helan anoppi ja asuu Kuusankoskella. Ei kovin lupaavaa. Ei me voida kuulustella ihmisiä pelkkien nimikirjainten varassa, ellei ole muuta aihetta epäillä. Rälläkkä, no se on joko Punavuoren tai Söörnäisten Rälläkkä. Ja mitä se ”luota” tarkoittaa? Rälläkän sisältä vai edestä vai lähitienoolta? Sinne pitäisi kait panna mies ensi viikon tiistaina vahtiin, mutta Kokko pidättelee. Se sanoi eilen iltapäivällä, että asia kuuluu oikeastaan Eekoolle eikä meille.

– Mutta sinä olet toisella kannalla, sanoi Björk.

– Kyllä olen. Meitä haluttaisi tutkia tätä enemmän. En ole ennen nähnyt tuommoista, että töhritään tapetun naama teralla mustaksi. En kommunisteilla enkä muillakaan. Ja vielä tämä. Meillä on toinen, vanhempi ruumis, jolla näyttää olevan tähän murhaan yhteys. Nelikymppinen vanterra mies löytyi Söörnäisten rannasta Pitkäsillan kupeesta kolmisen viikkoa sitten. Se oli lionnut vedessä muutaman päivän, sanoi patologi.

– Juu, sanoi Rossi. – Me pääteltiin, että sillä oli ollut paino jalassa, mutta köysi oli irronnut vedessä ja raato noussut pintaan, kun kaasuja oli alkanut tulla sen sisälle. Sen sääressä oli merkkejä siitä, että siinä olisi ollut silmukka.

– Täsmälleen näin. Arveltiin, että se oli heitetty veteen niiltä laitureilta, jotka ovat Kaikukujan päässä, tai Siltavuoren sata-

masta. Tai Hanasaaresta, vaikka se on epätodennäköisempää. Krogiuksen mukaan kova isku päähän tappoi miehen ennen kuin se joutui veteen. Sillä oli poskissa, korvissa ja hiuksissa jälkiä tervasta, ja kun me nähtiin Helan ruumis, meillä sytytti että miksi.

– Eikö Hanasaarella ole vapriikki, jossa käytetään tervaa? kysyi Björk. – Muistini mukaan ne polttavat rannassa tervatynnyreitä juhannuksena.

– Osuit oikeaan. Pelanderin kattohuopavapriikki on ollut Hanasaarella parikymmentä vuotta, ja se käyttää tuotannossaan tervaa. Se voi olla johtolanka. Tai sitten ei. Tervaa voi ostaa kaupastakin. Söörnäisten ruumis sai nimen vasta kaksi viikkoa löytämisestä, kun maalta tullut veli teki katoamisesta ilmoituksen. Veli pystyi tunnistamaan vaatteet ja riipuksen, joka oli ruumiin kaulassa.

– Sillä oli kreikanuskoisten risti, täydensi Rossi jälleen.

– Ne valokuvat eivät ole kovin mukavaa katsottavaa, sanoi Martti. – Kalat ja muut ötökät olivat käyneet kiinni mieheen. Mutta saat ne kyllä nähtäväksi, Kalle, ja saimme veljeltä myös kunnan kuvan miehestä. Tämän uhrin nimi oli Viktor Korppi. Ammatiltaan yövartija Fazerin suklaatehtaalla Punavuorella. Tehtaalta saatujen tietojen perusteella surman ajankohdaksi on oletettu elokuun ensimmäisen sunnuntain ja maanantain välinen yö. Korppi oli leskimies ja neljäkymmentäkolme vuotta vanha, osoite Kristianinkatu 10. Se oli ollut poliisi ennen vuotta 1917 ja sai lopputilin, kun koko poliisikunta uusittiin.

– Ne panivat silloin pois kaikki tsaarinaikaiset ja punaiset, sanoi Rossi.

– Korppi lienee ollut edellistä joukkoa, sanoi Martti. – Kreikanuskoinen. Veli kertoi, että niitten perhe oli Sortavalasta, ja veljekset olivat muuttaneet sieltä pois vuonna 1900. Viktor

oli asettunut vaimoineen Helsinkiin ja veli Lempäälään, missä sillä on pieni maatila. Korpin vaimo kuoli tuperkkeliin vuonna 1915. Poikakin on, mutta se lähti merille 1919 eikä siitä ole sen perään kuultu. Emme ole löytäneet Korpilta sidettä kommunisteihin, ja Kokko sanoo, että olen väärässä, kun nalkutan sille tervatuista naamoista. Sen päättelyn mukaan surmilla ei ole mitään tekemistä keskenään. Viktor Korppia on kolautettu päähän humalaisten tappelussa, ja väri on tarttunut kasvoihin satamassa, kun sitä on kuljetettu veteen.

– Vai niin. Ja tarvitsette apua, koska komisaario ei tahdo teidän panevan tähän liiaksi aikaa.

Martti nyökkäsi. – Suunnilleen niin. Ajattelin, että tässä olisi sinulle sopiva arvoitus.

– Minun täytyy käydä läpi todistusaineisto ja tehdä siitä muistiinpanot, sanoi Björk. – Salliiko komisaario sen?

– Ei sen tarvi tietää mitään. Se on tänään poissa, siksi minä sinut kutsuinkin. Meillä on kummankin uhrin kansiot täällä valmiina.

Björk oli iloisesti yllättynyt Martin suopeudesta. Heidän yhteistyönsä ei ollut aina sujunut yhtä hyvin. Martin mielestä hän oli liian omavaltainen. Yleensä hän pääsi käsiksi rikokseen omin päin, kun joku omainen tai ystävä tahtoi hänen tutkivan yksityisesti hämärää tapausta.

Ensimmäisen kerran hän oli saanut tilaisuuden tutkia murhaa, kun hänen ystävänsä Anton Helander, Helsingin Sanomain toimittaja, oli saanut vihiä Vesilinnanmäeltä löytyneestä ruumiista ja vienyt hänet automobiilissa paikalle. Martti oli silloin ollut etupäässä harmistunut hänen läsnäolostaan. Myöhemmin hänen etsivän kykynsä olivat tehneet Marttiin vaikutuksen, ja apu oli otettu vastaan lämpimämmin.

Koskaan ennen Martti ei kuitenkaan ollut tarjonnut hänelle

henkirikoksen tutkimusta näin suoraan ja ilman varauksellisuutta.

Istuessaan kansioden ääressä muistikirjansa kanssa hän päätti pitää kiitokseksi Martin entistä paremmin tutkimustensa tasalla.

– Aiotteko te järjestää vartion Pelastusarmeijan toimistolle ensi tiistaina? hän kysyi, kun oli kopioinut Helan tiedot.

– Pitäisi lähettää miehet kahteen paikkaan, sanoi Martti ja huokaisi. – Sekä Pursimieskadulle että Itäiselle Viertotielle. Rossi voisi lähteä Söörnäisten toimistolle, mutta Punavuoreen en saa miestä irti ilman että Kokko huomaa ja käy kimppuuni. Enkä ole varma, onko siellä myös joku Eekoosta. Voisi olla, kun se on lähellä niitten omaa toimistoa. Ne ei tee minun ryhmän kanssa yhteistyötä, mutta ne voi kieliä Kokolle minusta, jos ne tykkää että minä astun niiden varpaille.

– Minä otan sitten osalleni Pursimieskadun, sanoi Björk. – Aloitan työni tutkimalla tarkemmin uhrien taustat. Sieltä voi löytyä yhteys. Lähetän saman tien viestin Frans Valkamalle ja kysyn, onko hänellä aikaa auttaa minua.

Hän pani muistiin Korpin kansiota kaiken, mikä vaikutti merkitykselliseltä, ja hahmotteli vielä piirroksat molemmista ruumiista, niiden asennoista ja vammoista, vaatteista ja krusifiksista, jotta muistaisi ne paremmin. Sitten hän lähti, luvaten vielä kertoa kaiken tärkeän, minkä saisi selville.

Kun hän oikaisi Suurtorin poikki Nikolainkadulle, hän kuuli takaansa huudon. – Kalle! Odota! Mihin sinulla on aina niin kiire?

Hän kääntyi ja näki Ida Helanderin juoksevan perässään salkku kainalossa ja sykeröstä irronneet hiukset hulmuten.

– Ida! hän henkäisi. – Hyvää päivää! Tuletko luennolta?

– En, vaan kirjastosta, sanoi Ida henkeä vetäen. – Luennot

eivät ole vielä alkaneet, mutta minun pitää valmistautua estetiikan tenttiin, joka on heti syyskuussa. Näin sinut, kun tulin torin kulmaan, ja ajattelin, että voisit tarjota minulle kahvit. Olen perehtynyt koko aamun runoilija Schillerin ajatuksiin ylevästä ja kauniista ja aivonystyräni ovat piristyneen tarpeessa. Eikä ole nähty pitkään aikaan.

– Pitkään aikaan? Mehän tapasimme vastikään veljesi ja Minnan luona.

– Viime viikon torstaina! Siitä on pitkä aika. Toivoin, että olisit tullut tänäkin torstaina, mutta sinua ei näkynyt. En viitsi tulla kolkuttamaan ovellesi, nyt kun olet kihloissa.

Björk tunsi olonsa vaivaantuneeksi. Oli totta, että hän oli nykyään usein Lisbetin seurassa, mutta ei Idan olisi tarvinnut häntä sen vuoksi arastella. Hän oli koettanut saada Idan tapaamaan Lisbetin, mutta Idalla sattui aina olemaan jokin muu meno samaan aikaan. Ida ei ilmaissut avoimesti olevansa mustasukkainen, mutta Björk oli melko varma siitä, ettei Ida halunnut olla kolmas pyörä ja nähdä häntä ja Lisbetiä yhdessä.

Hänen kävi Idaa sääliksi. He eivät olleet tosiaan tavanneet kesällä kovin usein. – Voit tulla luokseni, niin keitän meille kahvit, hän sanoi. – On minulla pullapitkokin ruokakomerossa.

Ida ilahtui silmin nähden. – Voi, se olisi ihanaa! Et koskaan kutsunut minua entiseen asuntoosi.

– No, se oli sellainen pieni ja surkea kopperi, hän sanoi. – Ei sinne ketään iljennyt kutsua.

Tosiasiassa asunto ei ollut ylen pieni tai surkea, mutta hänestä ei ollut ollut soveliaista kutsua Idaa yksinään vieraisiin poikamiehen kotiin ennen viime kevättä. Nyt kun hän oli kihloissa, tilanne oli erilainen.

Niin hän ainakin selitti asian itselleen.

Hän otti Idalta salkun ja tarjosi sitten tytölle käsivartensa.

– Minulla on illalla menoa, mutta tällä hetkellä olen vapaa, hän sanoi. – Ja minusta on mukava tavata sinua.

Ida pujotti kätensä hänen käsivartensa ympärille ja likistyi kylkeen kiinni. – Olen vieläkin pikkuisen pahastunut siitä, ettet ottanut minua mukaan, kun tutkit saariston kuolemia juhanuksena. Me teimme niin hyvää työtä yhdessä kummitusjutun selvittämisessä. Et kai ole unohtanut sitä?

– Enhän minä ehtinyt, Björk sanoi vältellen. – Rikos selvisi niin nopeasti. Ja suurin osa aikaa meni epäiltyjen kuulemiseen, kun heitä oli niin paljon. Loppu oli lähes yksinomaan ajattelutyötä.

– Mutta tästä eteenpäin kerrot minulle kaiken, eikö niin?

– Kerron toki. Sen verta kuin poliisi sen sallii.

Björkille oli tullut uudelleen tukala olo. Hän oli juuri saanut uuden rikoksen ratkaistavaksi ja oli ajatellut kotiin päästyään kirjoittaa Valkamalle ja pyytää tältä apua. Tapaus ei kuitenkaan ollut sellainen, jossa Ida osaisi avustaa häntä. Rikokset olivat jollain tapaa epämiellyttäviä. Miehet oli merkitty mustalla värillä ja heidän kuolemansa muistuttivat teloitusta. Viktor Korppi oli saanut tosin päähänsä luodin sijasta iskun, mutta se oli annettu takaapäin ja patoloogin raportin mukaan sellaisella voimalla, että tappamisen tarkoitus oli selvä. Korpin tapaus viittasi siihen, että tappajia saattaisi olla kaksi tai enemmän. Vankan miehen ruumis on vaikea heittää veteen yksin.

Lisäksi Arvo Hela ja Viktor Korppi kuuluivat työläisluokkaan, eikä Idalla ollut kosketusta siihen maailmaan.

Ei: tämä juttu oli yksin Björkin ja Valkaman.

2.

Björk saattoi vossikalla Idan kotiin Tehtaankadulle ja jatkoi samalla kertaa jalan matkaa Rehbinderintielle. Hän söi nykyään aina lauantaisin illallista Axelskiöldien luona. Se vahvisti entisestään hänen asemaansa perheen jäsenenä.

Hän oli ehtinyt kirjoittaa lyhyen kirjeen Valkamalle samaan aikaan kun Ida oli kierrellyt Rauhankadun huoneustossa ja ihastellut etenkin kylpyhuonetta, joka oli vielä mukavampi ja uudenaikaisempi kuin Helandereilla. Kun Björk oli hyväksellyt Idan ja saattanut tämän ovesta sisään, hän asteli lähimmälle postilaatikolle ja työnsi kirjeen sinne. Valkama saisi sen maanantaiaamuna ja tulisi iltapäivällä Axel-Electroon neuvottelemaan siitä, mitä tehtäisiin. Björk ehtisi sunnuntaina lukea muistiinpanonsa, pohtia rikoksia ja suunnitella tulevaa tutkintaa. Hän oli myös päättänyt tehdä tiedusteluretken Pursimieskadulle ja Sepänpuiston ympäristöön.

Hän oli kahden vaiheilla, kertoisiko tutkinnasta Lisbetille. Ehkä ei. Ei, ellei siihen tulisi jokin tarve. Lisbet oli hänen kihlattunsa, mutta Björk tahtoi hänen pysyvän kauempana rikosten rumista yksityiskohdista. Vedessä mädäntynyt ruumis ja tervalla mustaksi suditut kasvot eivät saaneet päätyä hänen uniinsa.

Ovea avaamaan tuli tällä kertaa Gustav-setä. Axelskiöldeillä

oli keittäjä ja piika, mutta he eivät kohdelleet palveluskuntaa kovin jäykästi, vaan pitivät ohjenuoranaan käytännöllisyyttä. Jos piika oli valmistelemassa illallista keittäjän kanssa, häntä oli turha juoksuttaa ovia aukomaan. Sama vapaamielisyyden henki väritti Björkin ja Lisbetin seurustelua. Kihlparina he saivat tavata miten halusivat kaupungilla, Lisbetin kodissa ja Björkin asunnossa, ja se oli Björkistä varsin miellyttävää. Tosin Axelskiöldit olivat halunneet Björkin noudattavan tiettyjä sääntöjä, jotka olivat ensin olleet hänelle hämmentäviä ja ahdistaviakin. Nykyään hän ymmärsi niitä paremmin.

Björk otettiin lämpimästi vastaan, kuten aina. Gustav-setä oli mieltynyt häneen alusta alkaen ja kiintymys oli vain kasvanut, kun hänestä oli tullut Axel-Electron apulaisjohtaja ja Lisbetin sulhanen. Myös Lotte-täti tuli eteiseen ja vaihtoi hänen kanssaan poskisuudelman: se oli yksi Axelskiöldien tavoista, jonka Gustav-setä oli omaksunut opiskeluvuosinaan Ranskassa.

– Niin hauska nähdä sinua taas, Karl Axel, sanoi Lotte-täti.

– Gustav kertoi, että teillä oli päivällä onnistunut neuvottelu.

– Niin oli, sanoi Björk. – Saimme aikaan sopimuksen, joka tuo meille sekä voittoa että merkittävän asiakkaan. Gustav-setä osasi vetää oikeista langoista.

– Osasin, kun sinä olit poiminut minulle ne langat, sanoi Gustav-setä.

– Nyt setä liioittelee. Yhdessä me teimme taustatyön.

– Yhdessä, aivan, sanoi Gustav-setä nyökäten. – Sitä minä sinussa arvostan, Karl Axel. Sitä että sinä osaat pelata joukkueessa. Ja Karsten, Karstenista olen erityisen iloinen. Olen aina ajatellut, että hän olisi tarvinnut isoveljen. Nyt hän on saanut sellaisen.

Björk meni hämilleen, kuten aina, kun sai kiitosta. Hän ei ollut tottunut ääneen lausuttuun tunnustukseen. Hänen oma perheensä ei nähnyt hänen hyviä puoliaan, ainoastaan hänen

virheensä. Siksi oli ollut niin suuri lohtu siirtyä Gustav-sedän perheeseen.

Kylkiäisinä tuli kuitenkin epävarmuus.

Entä jos hän aiheuttaisikin pettymyksen? Pidettiinkö hänestä todella hänen itsensä vuoksi? Entä hänen heikkou- tensa – hänen öiset pelkonsa ja painajaisensa ja hänen kam- monsa sotaa kohtaan, joka toisten silmissä näytti pelkuruu- delta, ja ennen muuta hänen taistelunsa morfiiniriippuvuuden kanssa? Käännettäisiinkö hänelle selkä, jos nämä asiat tulisivat Axelskiöldien tietoon?

Lotte-tädin ääni katkaisi hänen ajatuksensa. – Älä kiu- saa Karl Axelia, Gustav, täti sanoi ja veti Björkiä käsivarresta. – Hän on luonteeltaan vaatimaton ja nolostuu, kun sinä kehut häntä. Mennään peremmälle, toiset odottavat. Meillä on tänään seurassamme enemmänkin nuorta väkeä.

Se tarkoitti, että Karstenin ja Lisbetin serkut olivat myös pai- kalla. Björkistä se oli mukavaa, vaikka ”nuori väki” sai hänet tuntemaan itsensä usein vanhaksi. Aiemmin hän oli itsekes- keisesti kuvitellut, että hänen kokemuksensa tekivät hänestä ikävuosiaankin vanhemman. Sen jälkeen, kun hän oli käy- nyt kesällä luottamuksellisia keskusteluja Karstenin kanssa ja kuullut, mitä tämä oli kokenut vuoden 1918 sotakuukausina, hän oli ymmärtänyt, että hänen lähellään muutkin kantoivat salaisia haavoja sisällään. Sen takia hän katseli nykyään pikku- serkkuaan uusin silmin.

Heti hänet nähdessään Lisbet pyrähti vastaan, ja he halusivat lämpimästi vaihtaessaan poskisuudelmia. Jälleen kerran Björk iloitsi siitä, että juuri tämä nainen oli hänen valittunsa. Hän oli heidän tuttavuutensa alusta asti ihailnut Lisbetin viisautta, viehättävyyttä ja taiteellisia lahjoja, ja nyt hän tiesi, että tyyneen pinnan alta löytyi tulta ja sensuaalisuutta, joita hän kaipasi.

– Meillä on tänään pöydässä sinun lempiruokaasi, sanoi Lisbet ja tarttui hänen käteensä. – Ahvenkeittoa ja viinissä hau-
dutettua kananpoikaa. Ja Saimi käytti pääruoassa oikeaa puna-
viiniä!

– Kuulostaapa hyvältä, sanoi Björk ja puristi Lisbetin kättä.

Sitten hän tervehti Monténin sisaruksia, Fredrikiä, Mariaa ja Ingridiä. Viisitoistavuotias Ingrid, nuorempi tytöistä, oli kesän aikana kovasti kehittynyt, ja molemmat näyttivät jo täysiltä naisilta. Se sai Björkin ujostelemaan, etenkin kun Maria ja Ingrid ihailivat suuresti hänen ”gentlemannimaista” käytöstään ja tanssitaitoaan.

– Papa ja *maman* eivät tänään tulleet, sanoi Ingrid. – Heidän piti mennä papan liikeystävän illallisille. Meistä oli siksi hauska saada kutsu tänne.

– Sinulla on hurjan tyylikäs puku, Kalle, huomautti Fredrik.

– Mitä räätäliä käytät?

– Samaa räätäliä kuin Gustav-setä, nykyään, sanoi Björk.

– Herra Bonnella Korkeavuorenkadulla. Hän on todella taitava työssään.

Hän siveli hyvillään takkinsa villakangasta. Häntä oli kiusannut Martin kokkapuhe kalaasista, mutta hänellä ei ollut mitään sitä vastaan, että Fredrik Montén pani merkille hänen asunsa. Martti oli käyttänyt sanaa ”korea”, joka kertoi selkeästi, mitä hän ajatteli Björkin rakkaudesta kauniita vaatteita ja hienoja kenkiä kohtaan. Fredrik taas pukeutui itsekin hyvin, jäljitellen isänsä mannermaista tyyliä. Björk piti italialaisista kengistä, mutta muutoin hän suosi englantilaista muotia.

Uutta pukua sopikin ihastella. Björkillä oli mennyt aikaa juuri oikean siniharmaan värisävyn ja kankaan paksuuden valitsemisessa, ja sovittaminenkin oli ollut perin visuaalishahaa, koska hän halusi vaateen istuvan millimetrin tarkkuu-

della. Hänelle tuotti tyydytystä olla sen verta varoissaan, että uuden puvun osto oli mahdollista. Aiemmin hän oli vienyt tutulle räätälille vanhoja pukuja korjattavaksi.

Osa niistä riippui kyllä edelleen hänen vaatekaapissaan, koska ne olivat laadultaan erinomaisia. Esimerkiksi yönsinistä smokingia ja ohutkankaista kyyhkysenharmaata pukua, jotka hän oli ostanut kaksi vuotta aikaisemmin eräältä nuorelta venäläiseltä emigrantilta, hän käytti vain erityisissä tilanteissa. Ne olivat Pietariin asettuneen ranskalaisen vaatturin työtä ja niin hienoja, ettei hän uskonut voivansa korvata niitä mitenkään.

– Menee vielä hetki, ennen kuin voimme asettua pöytään, sanoi Lotte-täti.

– Väliajalla Lisbet voi soittaa masurkkaa, ja me tanssimme, ehdotti Fredrik.

– Johan nyt, sanoi Gustav-setä. – Ajattelin, että tanssisitte aterian jälkeen.

– Aina voi tanssia, selitti Karsten. – Se on helpompaakin vatsa tyhjänä. Ja siitä tulee hyvä ruokahalu. Ettekö sinä ja äiti voisit myös tulla mukaan?

Gustav-setä kursasteli, mutta Lotte-täti innostui ajatuksesta ja suostui Fredrikin kavaljeeriksi. Niinpä he menivät pihanpuoleiseen salonkiin, missä Lisbet soitti kolme Chopinin masurkkaa. Karsten tanssitti Ingridiä ja Björk Mariaa. Nauru, kevytmielisyys ja iloinen ilmapiiri tekivät Björkille hyvää, sillä hänellä oli taipumus vajota yksin ollessaan melankoolisuuteen.

Hän lievitti surumieltään pääasiassa lukemisella. Akateemisten opintojen harjoittaminen oli myös tarjonnut aivoille työtä ja elämälle sisältöä. Nyt kun hän oli suorittanut filsoofian tohtorin tutkinnon historian alalla, hänellä ei ollut enää merkittävää tavoitetta, sillä hänen ei kannattanut edistää lakitieteen opintojaan istumalla kärejää. Hallintotieteen

ja lainopin tutkinnot olivat riittäneet hyvin hänen viranhoidoonsa sisäministeriössä, ja ne riittivät myös apulaisjohtajan työhön Axel-Electrossa.

Rikosten ratkaisemisesta oli siksi tullut hänelle entistä tärkeämpää. Kun hän käänteli mielessään todisteita ja oletuksia, hän oli yhdellä kertaa sekä rentoutunut että valpas. Mutta kuten morfiinin käytöllä, rikostutkinnalla oli varjopuolensa. Björk ei voinut tarkastella elämän ja ihmissielun kurjuutta ja epätoivoa ja toisinaan jopa silkkaa pahuutta ilman että se olisi vaikuttanut hänen omaan mieleensä.

Pyörähdellessään Marian kanssa hän mietti, pitäisikö hänen sittenkin uskoutua, luottaa Lisbetiin ja paljastaa, miten psyykkillisesti rujo hän itse asiassa oli. Tai ainakin kertoa, että hän oli taas tappajan jäljillä.

Ruokasalista leviävä tuoksu kertoi, että alkuruoka oli katettu. Gustav-setä tuli salongin ovelle ja taputti käsiään, ja Lisbet nousi flyygelin äärestä ja tuli Björkin luo. – Sinä ajattelet nyt jotakin surullista, hän sanoi ja pujotti käsivartensa Björkin kainaloon.

Björk naurahti. – Näet aivan liian helposti minun lävitseni. Olen ollut siinä luulossa, että olen salaperäinen ja tutkimaton ihminen.

– Sinä oletkin salaperäinen. Mutta minä olen oppinut tuntemaan sinut. Kun olet jostakin huolissasi, otsasi keskelle ilmestyy pienen pieni ryppy. Tuohon noin!

Lisbet osoitti hänen otsaansa hiukan kulmakarvojen yläpuolella.

– Vai niin, sanoi Björk ja tunnusteli raskasmielisyydestä kieltävää kohtaa. – En minä oikeastaan ole huolissani, vaan... vaan...

Hän epäröi ja päätti sitten, että oli paras kertoa Lisbetille joitain uutisia. Mustanaamamurhat veisivät kuitenkin hänen

aikaansa tulevina päivinä. – Ystäväni Martti Ekman pyysi apuani erään rikoksen ratkaisemisessa, hän sanoi. – Sinähän muistat Martin. Hän on ylikonstaapeli ja rikosetsiväryhmän johtaja. Olimme poikina parhaat ystävät. Martti oli suuri kuin karhu ja suojeli minua. Minä olin pieni ja hento enkä pärjännyt Punavuoren pojille muuten kuin vikkelillä kintuillani.

– Vaikea uskoa, sanoi Lisbet. – Kun sinä olet nykyään tuolainen pitkä huiskale, ja lihaksiakin sinulla on.

– Aloin kasvaa pituutta vasta neljäntoista iässä. No niin, kävin tänään poliisilaitoksella ja sain uutta ajateltavaa. Pari kummallista kuolemantapausta. Siksi minä rypistelen otsaani. Mutta unohdetaan se, koska nyt on käytävä pöytään. Ja minulla on nälkä!

He istuivat rinnatusten pöydän pitkälle sivulle, Fredrik istui Lisbetin vieressä ja Karsten Monténin siskosten välissä vastapäätä. Gustav-setä ja Lotte-täti olivat asettuneet pöydän päätyihin. Keittäjä Saimi ja Hjördis-piika annostelivat liemikulhosta keittoa lautasille.

– Teidän keittäjänne on mestari, sanoi Björk nautittuaan pari lusikallista keittoa. – Tämä on todella herkullista.

Lisbet nyökkäsi. – Eikö olekin? Olen niin tyytyväinen, että syöt kanssamme lauantaisin. Minusta tuntuu, että ateriasi ovat muuten aika epäsäännölliset. Ja niukat. Ruokakomerosi oli hyvin karu, kun näin sen viimeksi.

– Se oli sattuma, puolustautui Björk. – En aina ehätä kaupapuoteihin. Käyn usein isäsi seurassa lounaalla, niin että en minä nälkään kuole.

– Ensi lauantaina menemmekin sitten Marielundiin viettämään kesäkauden päättäjäisiä. Pääset kai mukaamme? Pidämme pienen syysjuhlan ja olemme yötä. Se korvaisi juhannuksen, kun sen vietto jäi sinulta kesken. Jouduit lähtemään aamulla rikosta selvittämään.